

คุณหญิงโม

ตามประวัติของคุณหญิงโมนั้น มีหลักฐานกล่าวไว้ดังนี้ “ท้าวสุรนารี เป็นชาวนครราชสีมา มีนามเดิมว่าโม เกิดเมื่อ พ.ศ.2314 ในแผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ 4 พระเจ้าตากสิน กรุงธนบุรี เป็นธิดานายกิม นางบุญมา เมื่อเจริญวัยชนมายุได้ราว 25 ปี ได้วิวาห์มงคลกับท่านเจ้าพระยามหินสราธิบดี (ทองคำ) ที่ปรีภยราชการการเมืองนครราชสีมา ครั้นยังดำรงฐานันดรศักดิ์เป็นพระยาสุริยเดชวิเศษฤทธิพิศพิชัย ปลัดนครราชสีมา ชาวนครราชสีมามักเรียกสั้นๆว่าพระยาปลัด มีนิवासสถานอยู่ ณ หมู่บ้านทางทิศใต้ตรงข้ามกับวัดพระนารายณ์มหาราช (วัดกลางนคร)

คุณหญิงโมเป็นผู้มีสติปัญญาหลักแหลม ฉลาดเฉลียวใจคอหนักแน่น เด็ดขาด กล่าวหาญจัดเจนในการกีฬา เช่นเล่นหมากรุกเก่งหาตัวจับยาก ชำนาญในการขี่ม้า เวลาออกรบท่านขี่ม้าสีดำ เป็นคนใจบุญ ท่านพร้อมด้วยสามีของท่านได้สร้างวัดศาลาลอย ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งขวาลำตะคองทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองนครราชสีมา กับมีวัดหนึ่งที่คุณหญิงโมชอบไปทำบุญเสมอคือ วัดสระแก้ว

ในส่วนที่เป็นวีรกรรมของคุณหญิงโมมีอยู่ว่า เมื่อ พ.ศ.2369 ตรงกับรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ คุณหญิงโมได้เป็นผู้นำชาวเมืองต่อสู้กับกองทัพเจ้าอนุวงศ์จนได้รับชัยชนะ จึงได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงฐานันดรศักดิ์เป็น ท้าวสุรนารี ให้พระยาปลัดเมืองโคราชผู้สามีเป็นเจ้าพระยามหินสราธิบดี

ท้าวสุรนารีไม่มีบุตรสืบตระกูล ท่านถึงแก่อสัญกรรมเมื่อ เดือน 5 ปีชวด พ.ศ.2395 ชนมายุได้ 81 ปี เจ้าพระยามหินสราธิบดีได้สร้างเจดีย์บรรจุอัฐิไว้ ณ วัดศาลาลอยซึ่งท้าวสุรนารีได้สร้างขึ้นนั่นเอง

จากประวัติพอคร่าวๆนี้ทำให้นึกเปรียบเทียบกับประวัติของคุณพุ่ม ที่ได้ทำการวิเคราะห์ไว้ในเรื่อง “ท่านทองอยู่วัดถนนเป็นใคร” ว่าคุณพุ่มเป็นธิดาของท่านสุนทรภู่ และมีประวัติได้ใช้นามว่า ในกรมหมื่นเสนีเทพฯ ซึ่งได้หมายถึงว่าเป็นคุณผู้หญิงของกรมหมื่นเสนีเทพ และต่อมาได้ดำรงตำแหน่งเป็นคุณหญิงพระยาเขื่อนเพชรเสนา (ทรัพย์ อุณหะนันท์) ครั้งมีบรรดาศักดิ์เป็นพระอินทรเทพ เจ้ากรมพระตำรวจหลวง

ในกรณีที่ใช้คำราชาศัพท์ว่า ชนมายุ นั้นก็คงจะเนื่องจากว่าท่านสุนทรภู่นั้นที่จริงเป็นหลานของรัชกาลที่ 2 และมีนามในเมืองเหนือว่าพระยาพรหมโวหาร ตามประวัติของพระยา

พรหมโวหารว่ามีลูกสาวชื่อว่า จีหุม (อาจจะชื่อว่า จีไม้ ก็ได้) ถ้าเป็นไปตามข้อสันนิษฐานก็น่าจะใช้คำว่า คุณหญิงไม้ มากกว่า

นอกจากนี้ยังมีข้อความที่น่าสนใจเกี่ยวกับประวัติของคุณพุ่ม (ส้มจิ้น)ว่า คุณพุ่มได้ให้คนทำการขุดสระสร้างไว้เพื่อเป็นสาธารณประโยชน์ที่บางโคมคในหนทางขึ้นพระพุทธรบาท ซึ่งได้สันนิษฐานไว้ว่าเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้ท่านสุนทรภู่ผู้เป็นบิดา เนื่องมาจากที่ได้วิเคราะห์ว่าท่านสุนทรภู่มีนามเรียกอีกอย่างหนึ่งคือ ท่านศรีมโหสถ ดังที่ปรากฏในชาดกว่ามโหสถเป็นพระชาติที่ 5 แห่งทศชาตินั้น เมื่อยามปฐมวัยพระมโหสถได้แสดงพระปัญญาบารมีคือตอนที่พระชนม์ได้ 7 ปี ทรงสร้างศาลาสระโบกขรณีและสวนเป็นสาธารณสถาน ฯลฯ ดังนั้นจึงเข้าเค้ากับกับที่คุณพุ่มได้ขุดสระสาธารณะก็คงจะสร้างเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้แก่ท่านศรีมโหสถ (สุนทรภู่) ที่ได้ล่วงลับไปแล้วเมื่อ พ.ศ. 2413 และคำว่าเขื่อนเพชรเสนาอาจจะมาจากการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในครั้งนี้ได้ และชื่อวัดสระแก้วก็คงเนื่องด้วยกิจอันเดียวกันนี้เอง

เนื่องจากคุณพุ่มเป็นกวีหญิงที่มีชื่อเสียงมากในสมัยนั้น และมีฉายาว่า “บุษบาท่าเรือจ้าง” ซึ่งได้แต่งกลอนอยู่บทหนึ่งที่จะเป็นเครื่องทำให้สันนิษฐานได้ว่า ท่านได้แต่งเรื่องวีรกรรมโดยใช้ชื่อของท่านแล้วสมมุติว่าเป็นเรื่องจริง เพื่อที่จะได้เป็นเครื่องปลุกใจให้เกิดความรักหวงแหนชาติบ้านเมืองตามแบบอย่างคุณหญิงโมอันท่านได้แต่งขึ้นมาเอง จะสังเกตได้จากบทกลอนบาทสุดท้ายว่า “จำอาสาทางอ้อมลับตามอับจน” และยังใช้คำว่า “เพศนารี” ก็ดูสอดคล้องกับคำว่า “ท้าวสุนนารีเป็นอย่างดี คำกลอนนั้นว่าไว้ดังนี้

ขอเริ่มร่ำสุนทรสาทุกายิต	ไว้เตือนจิตแม่เรือนเพื่อนผู้หญิง
อันร่วมชาติศาสนาตั้งจจริงจัง	ทั้งร่วมมิ่งมหากษัตริย์รัชชไทย
ฉันทินามแน่แท้ไม่เชเชื่อน	ส้มจิ้นเขื่อนเพชรเสนาอัชฌาสัย
นามสกุลอุณหะนันท์อันอำไพ	ตั้งฤทัยชาติไม่คลาดคลา
แต่เป็น <u>เพศนารี</u> สุดวิสัย	จะตรงไปสมัครทหารชาญอาสา
ผดุงรัฐชาติยศเกศประชา	<u>จำอาสาทางอ้อมลับตามอับจน</u>

หรือในกรณีชื่อสมมุติของสามิที่ใช้ในบทวรรณกรรมว่า “เจ้าพระยามหิศราธิบดี” ครั้งยังดำรงฐานันดรศักดิ์เป็นพระยาสุริยเดโชพิเศษฤทธิศกพิศวิชัย ปลัดนครราชสีมานั้นก็คล้ายคลึงกับคำว่า “เพชรเสนา” ดังหลักฐานที่ว่า “และต่อมาได้ดำรงตำแหน่งเป็นคุณหญิงพระยาเขื่อนเพชรเสนา (ทรัพย์ อุณหะนันท์) ครั้งมีบรรดาศักดิ์เป็นพระอินทรเทพ เจ้ากรมพระตำรวจหลวง” ส่วน

คำว่าสุริยเดช กับอินทเทพ ก็น่าจะสงเคราะห์ลงกันได้ เพราะสองคำนี้ได้มีการนำมาใช้รวมกันว่า “ศรีอินทราทิตย์”

แต่อาจจะมีปัญหาในเรื่องของเวลาที่เกิดของคุณหญิงโม จึงอาจสันนิษฐานได้ว่าเกิดจากการเขียนจำนวนเลขผิดพลาด คือ พ.ศ. 2311 แต่เขียนเป็น 2314 ถ้าหากว่าท่านมีอายุถึง 81 ปีก็แสดงว่าท่านถึงแก่อสัญกรรมเมื่อ พ.ศ. 2422 และปีที่ท่านได้สร้างวรรณกรรมเรื่องคุณหญิงโมนั้นน่าจะเป็นเวลาที่ท่านมีอายุได้ 28 ปี (พ.ศ. 2369) หรือมิฉะนั้นท่านอาจจะต้องการที่จะระบุเวลาให้ตรงตามสมัยดังกล่าวนั้นเพื่อให้ดูสมจริงตามเนื้อเรื่องที่แต่งขึ้นก็ได้ ส่วนความเป็นอัจฉริยะของบุษบาทำเรื่องจ้านั้นก็จะเห็นได้จาก จิตใจที่รักพวกพ้องและรักถิ่นฐานบ้านเกิดเมืองนอนของชาวโคราชได้เป็นอย่างดี สมกับที่ท่านได้เป็นธิดาของท่านสุนทรภู่ออย่างแท้จริง

สำหรับข้อเท็จจริงจะเป็นประการใดเชิญท่านผู้รู้จงได้หาหลักฐานมาวิเคราะห์ให้เห็นจริงด้วยเถิด เพราะเท่าที่กล่าวมานี้ก็เป็นเพียงข้อสันนิษฐานเท่านั้นเอง

* * * * *

ปุราณภิกขุ